

Т Е З И

**ДОПОВІДЕЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 500-РІЧЧЮ ПОЧАТКУ
СЕЛЯНСЬКОГО ПОВСТАННЯ НА ПРИКАРПАТТІ
ПІД ПРОВОДОМ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРОЯ МУХИ**

Івано-Франківська обласна організація
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури
Кафедра історії України
Івано-Франківського педагогічного інституту
імені В. С. Стефаника
Прикарпатське краєзнавче товариство імені І. Франка

Головний редактор: В. С. Стефаник
Заступник голови: В. С. Стефаник
Голова редакції: В. С. Стефаник
Відповідальний за випуск: В. С. Стефаник
Відповідальний за редакцію: В. С. Стефаник
Відповідальний за дизайн: В. С. Стефаник

Т Е З И

ДОПОВІДЕЙ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 500-РІЧЧЮ ПОЧАТКУ
СЕЛЯНСЬКОГО ПОВСТАННЯ НА ПРИКАРПАТТІ
ПІД ПРОВОДОМ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРОЯ МУХИ

1919 р. восні Музей підготував на Київській виставці нове суцільне викладання

1919 р. зібрані збіжки Андія ввійли на виставку

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

1919 р. 22 листопада, викладач зібрав збіжки викладання

РЕДКОЛЕГІЯ:

- Гравовецький В. В. — відповідальний редактор,**
 - Полек В. Т. — заступник відповідального редактора,**
 - Гаврилів Б. М. — відповідальний секретар,**
 - Любінець М. І. — член редколегії,**
 - Угорчак Ю. М. — член редколегії.**
- Науковий і літературний редактор В. Т. Полек.**

Т Е 3 N

ПІД ПРОВОДОМ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕОРИ МУХИ
 СЕРВІСНОГО ПОВІСТАННЯ НА ПРНІВАРІАТТІ
 ПРНІСВНННОТІ 200-РІВНО ПОРАТКУ
 НАУКОВО-ТЕОРІТННОТ КОНФЕРЕНЦІІ
 ДОПОВІДІ ТА ПОВІДОМЛЕНН

ЛІТОПИС

селянського повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років

XIV — середина XV ст. Масові скарги селян Прикарпаття про зародження феодално-кріпосницької системи.

XV ст. Масова втеча селян як пасивна форма антифеодалного опору у маєтках шляхти.

1435 р. Наказ галицького старости про суди над «злочинними селянами», тобто повсталими масами.

1444 р. В Галицькій землі було прийнято дві постанови, що стосувалися права виходу селян.

1431 р. Вибухнуло грізне антифеодалне повстання в Бокетській області на Поділлі.

Середина XV ст. Рух народних повстанців — «фурів» на території Західного Прикарпаття.

1469 р. Антифеодалні виступи селян в Галкцькій землі.

1490 р. Березень. Початок селянського повстання під проводом Мухи.

1490 р. Квітень. Здобуття повсталими селянами Снятина.

1490 р. Травень. Муха здобув міста Коломию і визволив з-під гніту шляхти все Покуття.

1490 р. Червень. Антифеодалний похід повсталого загону Мухи на Галич — столицю Галицької землі.

1490 р. Липень. Загони Мухи переходять Дністер і направляються на Рогатин.

1490 р. Весна. Літо. Збройне повстання селян під проводом Мухи охопило все Прикарпаття, на території якого було знищено шляхетські маєтки, замки і фортеці.

1490 р. Серпень. Галицький староста Микола Ходецький організував загальне ополчення шляхти проти армії Мухи.

1490 р. 22 серпня. Оголошено універсал польського короля Казимира про загальне ополчення проти Мухи.

1490 р. 14 вересня. З-під міста Бібка на Львівщині вирушило королівське військо проти повсталих селян.

1490 р. Кінець вересня. Битва повсталих Мухи з шляхетськими загонами Миколи Ходецького, їх поразка і відступ до Дністра.

1490 р. Жовтень. 1492 р. Муха переховується під Коломисєю у місцевій селянці.

1492 р. Повстання продовжує наступник Мухи Андрій Борула.

1492 р. 25 листопада. Поразка загону повсталих під проводом Андрія Борули від шляхетських військ, керованих Миколою Бучацьким.

1492 р. Грудень. Загибель Андрія Борули на Буковині.

1492 р. Весна. Муха підготує на Коломийщині нове селянське повстання.

¹⁾ Літопис життя і діяльності Мухи розроблений і складений доктором історичних наук, професором В. В. Грабовецьким.

1492 р. Муха зраджує коханка в одному селі біля Коломиї і видає шляхті, яка його відсилає у Краків.

1492 р. Загибель народного полководця Мухи в казематах Краківської фортеці.

ЛЮБІНЕЦЬ В. Ф.

ВІДЗНАЧАЄ ПРИКАРПАТТЯ

Прикарпаття має багату і славу історію. Тут жили і діяли такі народні герої, як Гнат і Семен Височани, Олекса Довбуш та багато інших героїчних синів українського народу. Сюди треба віднести і народного полководця кінця XV століття Муху.

Минає 500 років від початку одного з найбільших селянських повстань в Європі, яке відбулося у 1490—1492 роках на нашому Прикарпатті під проводом національного героя України Мухи. Це славетне народне повстання започаткувало визвольну боротьбу пригноблених мас проти наростання феодально-кріпосницького лихоліття по всій Україні. З цієї нагоди Президія Івано-Франківської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури затвердили на своєму засіданні ряд заходів по відзначенню цієї славетної дати.

В обласному краєзнавчому музею працювала протягом травня—серпня виставка історико-літературно-мистецьких пам'яток, присвячених 500-річчю початку селянського повстання на Прикарпатті під проводом Мухи, які зібрав доктор історичних наук, професор кафедри історії України Івано-Франківського педагогічного інституту імені В. Стефаника Грабовецький В. В. Був також виданий каталог, а до наукової конференції опубліковано тези доповідей і повідомлень, надруковано ряд статей з цієї нагоди в обласних і районних газетах та пропагувалися матеріали по радіомовленню.

До цієї дати присвячується сьогоднішня обласна наукова конференція, яка проходить у старовинному Снятині, де 500 років тому почалося славетне антифеодальне повстання під проводом Мухи.

Згідно з рішенням Снятинського виконкому районної Ради народних депутатів при сприянні правління обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури іде підготовка до спорудження у місті Снятині пам'ятника на честь 500-річчя селянського повстання під проводом Мухи. Пам'ятник виконує лауреат Державної премії УРСР імені Т. Шевченка, скульптор В. М. Вільщук.

Оргкомітет планує провести це свято восени в місті Снятині, де буде працювати виставка, а в день роботи обласної науково-теоретичної конференції буде урочисто відкрито пам'ятник, після чого відбудеться концерт силами художньої самодіяльності Снятинського району.

ГРАБОВЕЦЬКИЙ В. В.

НАРОДНИЙ ГЕРОЙ МУХА В ОЦІНЦІ ДІЯЧІВ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ

Минає 500 років від початку одного з перших і найбільших на Україні селянського повстання під проводом народного полководця Мухи. Вийшовши з селянського середовища, він організував на молдавсько-покутському пограниччі весною 1490 року значний селянський загін і здійснив славетний визвольний похід проти гнобителів народних мас, нищив польську шляхту та їх маєтки на шляху від Снятина до Рогатина. Протягом весни і літа повстанча армія Мухи звільнила від польського-шляхетського панування всю Галицьку землю. І тільки за допомогою всіх шляхетських сил польському королю і місцевим феодалам вдалося нанести поразку повсталим восени 1490 року під Рогатином. Після поразки під Рогатином Муха переховувався деякий час біля Коломиї в якоїсь жінки, яку любив. Вона, за свідченням джерел, була підкуплена панамі, зрадила його і видала панам. Ув'язненого народного героя завезено у Краків і там він загинув у казематах.

У 1491 році поновив це повстання наступник Мухи Андрій Борула, який знову звільнив частину Прикарпаття від шляхти, але невдовзі був розгромлений і страчений у Хотині на Буковині.

З того далекого часу пройшло 500 років, але ім'я Мухи не забуто, як і імена учасників славної Жакерії у Франції, Уота Тайлера в Англії, славетних гуситів у Чехії. Адже за розмахом і характером повстання Мухи не уступало розмірам названих антифеодальних рухів в Європі.

Вперше про Муху як керівника селянського повстання на Прикарпатті заговорили в своїх літописах польські хроністи Мартин Крамер (1555), Мартин Бельський (1551), Матвій Стриковський (1575), які писали про нього як «простого селянина», який зібрав «з волоських і руських покутянів десять тисяч війська, землі руські воював». Літописці прирівнювали Муху до українського гетьмана Івана Підкови і взагалі вважали його козаком.

Пізніше про Муху ми не знаходимо жодних згадок у письмових джерелах. І лише у середині XIX ст. знову згадано про Муху. Одним з перших був учасник славнозвісної «Руської трійці» Яків Головацький, який писав, що «Муха по преданію козак на чолі 10-тисячного війська, зібраного на Волощині і Покутській Русі почав воювати з поляками». А львівський історик Денис Зубрицький вважав Муху «знаменитим руським шляхтичем», який підняв таке велике повстання, що сам король мусив організувати 20-тисячну шляхетську армію.

Про повстання Мухи заговорили у своїх працях відомі українські історики кінця XIX—початку XX століття. Так Володимир Антонович вважав, що цей рух був сильно закрашений національними і релігійними мотивами.

В своїй статті «З історії Гуцульщини» (1929) Іван Крип'якевич стверджував, що «перший відомий рух, в якому брала участь Гуцульщина, се було т. зв. повстання Мухи 1490. Муха був з роду православний українець, простий хлопець, з Молдови (Буковини), але чоловік до зброї і до бою завзятий».

Український радянський історик К. Г. Гуслистий в своїй праці «Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею» (К., 1939 р.) писав, що в 1490 р. в Галичині спалахнуло нове велике масове повстання під керівництвом Мухи.

У польській історіографії лише в загальних рисах порушували це питання в кінці XIX ст. дослідники О. Яблонський, Ф. Паппе, О. Свентоховський, О. Моргенбесер та інші. Вони намагалися пояснити цей рух не соціально-економічними причинами і національно-релігійними мотивами, а всякими надуманими гіпотезами про молдавсько-польські конфлікти, зовнішні впливи, схильністю селян до розбою, а то й невдалою любов'ю самого Мухи. Так, наприклад, О. Моргенбесер писав, що хоч на чолі повсталих, які «волочилися купами по краю», стояв «здібний Муха», але не зброя, а любов його погубила».

Подібної думки дотримуються і румунські історики І. Ністор, П. Панаїтеску, і Йорга та інші. Ідеалізуючи в своїх працях правління молдавського господаря Степана Великого, вони намагаються довести, що повсталі Мухи — це утікачі з Галицького краю, які перейшли в Молдавію і яких підтримав господар у виступах проти Польщі. Так, П. Панаїтеску вважає, що то було «повстання галичан з Покуття проти Польщі», а його керівник Муха «прийшов із Молдавії і користувався підтримкою з боку молдавського господаря».

В українській радянській історіографії ця проблема майже не порушувалася. Так, В. О. Голобуцький у своїй книзі «Запорозьке козачество» (1957) писав, що «селяни під керівництвом Мухи (ім'я його залишається невідоме) зосередилися на границях Молдавії, рушили в глиб Галичини. Повсталі громили шляхетські маєтки і замки, виганяли і вбивали ненависних польських і українських панів».

А далі автор говорить про розмах руху і його поразку від шляхетських коронних військ.

У такому ж плані подана ця сторінка історії повстання Мухи у монографії Д. І. Мишка «Соціально-економічні умови формування української народності» (К., 1963), де автор пише: що у ньому взяли участь селяни Галичини, Покуття, Буковини і Молдавії», але цю свою тезу автор не підтвердив посиланнями на відповідні джерела.

Певний внесок у дослідження саме цієї сторони повстання Мухи зробив молдавський історик М. О. Мохов. Вивчивши відповідні джерела і літератури, він опублікував спеціальну статтю про це повстання, показав його причини, правильно стверджуючи, що це «була реакція на швидкий розвиток в Молдавії і на західноукраїнських землях процесу закріпачення селян-общинників». Ці ж думки він повторив в інших своїх працях. Не можна погодитися з В. О. Моховим в тому, що Муха та Андрій Борула — це одна і та ж особа. Ми схильні розділяти думку Д. І. Мишка, що Андрій Борула міг бути одним із його братимів, який відновив повстання в 1492 році.

Отже, треба визнати, що в історичній літературі ця героїчна епопея кінця XV ст. — ще недостатньо вивчена.

ПОГЛЯДИ АКАД. ГРУШЕВСЬКОГО НА ПРОБЛЕМУ ПОВСТАННЯ 1490—1492 РОКІВ ПІД ПРОВОДОМ МУХИ

Відомий український історик, академік Михайло Сергійович Грушевський (1866—1934) — автор багатьох праць і, зокрема, багатотомного видання «Історії України—Руси», у 5-му томі якої багато уваги приділив вивченню соціально-економічного, політичного і культурного становища селян Галичини у XV ст.

Поза увагою вченого не залишилось і питання найбільшого повстання селян на Україні під проводом Мухи. Однак не піднята ще на той час джерельна база, не дала змоги дослідникові ширше висвітлити це питання. Тому частково ця проблема знайшла своє відбиття і у його «Ілюстрованій історії України» (Київ—Відень, 1921.—С. 165—166).

Михайло Грушевський стверджує, що в XV ст. серед різних подій на Україні «найбільш голосним стався рух в 1490 р. під проводом Мухи». І тут автор висловив жаль, що цей рух «дуже мало відомий нам в подробицях». Далі, спираючись на першоджерела, вчений констатує, що Муха з Волощини «збунтував Покуття» і на чолі 9-тисячного загону «озброєного війська з тутешнього селянства, і з ними громив маєтності польської шляхти». При цьому академік підкреслює, що до нього «не тільки селяни поприставали, але й місцева українська шляхта, як бачимо з одного документу, де згадуються маєтки, конфісковані урядом від українських шляхтичів за участь в повстанні Мухи». Тут йдеться про українську шляхту Березовських з села Березова.

М. Грушевський пише, що Муха із своїм загоном покорив всю територію Прикарпаття. Це так налякало польського короля, який жив на придушення повстання всі військові сили корони. «Підбив він собі, — говорить автор, — землі аж по Галич пішов за Дністер на Рогатин. Польська шляхта була в великім переляку, король скликав всю шляхту в загальний похід, просив помочі від прусаків».

А далі дослідник, посилаючись на літописну згадку перемишльського єпископа Яна з Торговиська, пише, що «місцевій шляхті польській удалося» несподівано ударити на військо Мухи, коли він переходив Дністер і нанести удар. Здається, вчений тут допустив помилку, оскільки битва відбулася під Рогатином, а тому лише частина потопилася у Дністрі під час відступу з поля бою.

М. Грушевський завершив свої висновки посиланнями на польського хроніста Мартина Крамера XVI ст., який стверджував, що «Муха потім збирався до нового повстання, але поляки його вхопили, жінку до котрої він приходив, підкупили, щоб їм видала його, і та так зробила».

У 7-му томі своєї багатотомної «Історії України—Руси» М. Грушевський (С. 271—272) зупиняє свою увагу на русійних силах і характері цього руху. Він схильний вважати, що його міг підтримати молдавський господар Степан Великий. Оскільки в повстанні, крім селян, брали також участь міщани міст, українська дрібна шляхта, то, крім соціального характеру, рух Мухи набрав національного забарвлення. Виходячи з цього, історик приходять до правильного

висновку, що цей рух «не мав характеру виключно селянського, а сильно був закрашений національними і релігійними мотивами та в часті і політичними мотивами». На його думку, це стосується всіх селянсько-визвольних виступів XVI—XVII ст. по всій Україні аж до національно-визвольної війни 1648—1654 р.р. включно.

ГРАБОВЕЦЬКИЙ В. Б.

ІВАН ФРАНКО ПРО ГАЛИЦЬКИЙ КРАЙ У XV СТ.

Іван Франко був не лише славетним письменником, але й видатним істориком, який успішно досліджував різні питання історії України. У цьому відношенні привертає пильну увагу його дослідження «Панщина та її скасування 1848 в Галичині» (1897). У ній І. Франко подав також історію селянства Галичини XV ст., тобто часу, коли відбулося селянське повстання під проводом Мухи. А це в свою чергу з'ясує причину його виникнення. Великий Каменяр на великій кількості джерел і літератури показав складні процеси в соціально-економічному стані галицького селянства, в якому воно опинилося внаслідок зародження жорстокого кріпосного права. Дослідник з'ясує правові відносини в Галичині XV ст., де існували різні права — руське, волоське, німецьке, польське, тобто, за влучним виразом автора, «завилонське міщанина правових порядків». Але окупаційно польсько-шляхетська верхівка намагалась, за даними Каменяра, витіснити староруське право і замінити його польським, що сприяло б порушенню ролі сільської громади і полегшувало б підкорення селян пану.

І. Франко подав вдалу характеристику різних категорій селян в Галицькому краю. «Якже ж жилося хліборобській людності,—писав він,— серед такої многоти прав? У початку XV віку й ще й геть пізніше бачимо в Червоній Русі двояку хліборобську людноість — свободну і несвободну». Далі він уважно характеризує «несвобідних» селян-невільників і «свобідних-данників», а також людей службових, сотних, показує, як вони поступово позбавлялись права виходу із села.

Іван Франко окремо зупинився на невольній категорії галицьких селян, які здавна жили «під руським правом, яке де в чому було корисне для людності, бо давало громаді значну самоуправу». А тим часом польські пани домоглися свого — перевели селян на польське право. «От тим-то не диво, — підсумовує Каменяр,— що від 1435 р., коли в Червоній Русі заведено польське право і польські суди, до кінця XV віку осель на німецькому праві все збільшується, поки в кінці зовсім не пропали невеличкі рештки староруського вічевого порядку по селах і не запанувало обік панщиняних тягарів також панське (домініальне) судівництво».

Лише подекуди «в гірських сторонах» та ще трохи деякі свободні селяни «що жили в так званих дворищах», не робили панщини, а решта підданих вже у XV ст. стала, за твердженням дослідника, пригнобленою масою. «Та з ча-

сом,— пише Франко, — перехід кметів із місця на місце робиться чимраз труднішим, обшир дворищ через поділ зменшується, тягарі ростуть, і вже в XV віці багатьох вільних кметів, добровільно записується чи то в ординці у каланики, поки в XV віці всіх їх не зрівняло одне важке підданство».

Тепер І. Франко пояснює причину антифеодальних повстань: «Від того часу доля наших селян була тяжка, одностайна. Лиш зрідка траплялись проблески такі, як козацькі війни, коли селяни тисячами піднімалися проти панів». Ось саме ця основна економічна причина і сприяла вибуху селянського повстання 1490—1492 р.р., яку так ясно з'ясував Іван Франко в своїй праці «Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині».

ПРИШЛЯК В. В.

ПОВСТАННЯ ПІД ПРОВОДОМ МУХИ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У вітчизняній історіографії ім'я керівника повстання Мухи вперше згадав Яків Головацький. Використавши історичну хроніку Польщі з найдавніших часів до 1505 р., складену на основі документів та хронікальних записів Яна Длугоша відомим польським істориком XVI ст. Мартином Кромером, член «Руської трійці» писав, що галичани боролись під проводом «покутянина Мухи», який «по преданію Козак на чолі 10-тисячного війська, зібраного на Волощині і Покутській Русі, почав воювати з поляками». Дослідник акцентував увагу на тому, що український і молдавський народи «разом захищали свою незалежність від покушень Польщі і Мадяр». У вступі «Карпатська Русь» до збірника «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (Т., 1878. ч. I.—С. 692—693) Я. Головацький висловив підозру польських урядових кіл, які вважали, що повстання Мухи «робилось коли не по намові, то напевно зі згоди молдавського господаря Стефана».

Галицький історик та архівіст Денис Зубрицький, інтерпретуючи хроніку М. Кромера, відзначав, що повстання, яке тривало декілька років, було «широке і у всьому небезпечне». Однак він заперечував «хлопське» походження Мухи, аргументуючи це тим, що польський король Ян Ольбрахт всілякими методами старався не образити і зберегти життя полоненого селянського ватажка.

Українські історики — В. Б. Антонович, М. С. Грушевський, С. Томашівський, С. Рудницький у своїх дослідженнях децю ідеалізували роль української шляхти у народно-визвольних рухах доби феодалізму. Так, найбільший український історик-академік М. С. Грушевський у своїй «Історії України—Руси» охарактеризував виступ під керівництвом Мухи як такий, що був викликаний зовнішньо-політичним впливом і «не мав характеру виключно селянського, а сильно був закрашений національними і релігійними та в часті і політичними мотивами». «Вчений вважав його «волоським нападом, а Муху — «волоським агентом», з допомогою якого була здійснена «інтрига молдавського воєводи». Мабуть, не зовсім правомірно пояснювати причини повстання лише зовнішньополітич-

ними акціями молдавського господаря Стефана III, яка, ймовірно, й могла бути однією з причин вибуху народного гніву.

С. Рудницький підкреслював провокаційну роль політичних інтриг Стефана Молдавського у розв'язанні повстання Мухи (ЗНТШ. — Львів, 1899.— Т. 31—32.— С. 7).

Академік І. П. Крип'якевич в одній із своїх ранніх робіт «Галицькі повстання XV—XVI ст. «відзначив, що Муха «був чоловік завзятий і знався добре на війні», який вперше підняв рух проти Польщі» (Історичні листки. — Львів, 1914.— Ч. 3.— С. 1—2).

Сучасна українська історіографія (К. Г. Гуслистий, Д. І. Мишко, В. О. Голубуцький, І. М. Шекера, В. В. Грабовецький та ін.) зуміла дещо ширше і об'єктивніше поставити і розв'язати проблематику селянського повстання під проводом Мухи.

У 8-томній «історії Української РСР» (К., 1979.— Т. 1.— Кн. 2. С. 114—115) історик І. М. Шекера описав «повстання українських і молдавських селян (1490—1492), очолене Мухом, яке, почавшись у Молдавії, охопило Буковину і Галичину», «мало яскраво виражений антифеодальний характер». Дослідник зупиняється на думці деяких істориків про ідентифікацію історичної постаті Мухи з його бойовим сподвижником — Андрієм Борулою, якого шляхта 1491 р. стратила в Хотині. При обґрунтуванні цієї тези І. М. Шекера спирається на повідомлення пізніших літописців, зокрема, М. Кромера, який не згадує імені А. Борулі, а свідчить, що повстання на чолі з Мухом тривало аж до 1492 року.

Суттєвий внесок у дослідження проблематики селянського повстання 1490—1492 рр. зробив В. В. Грабовецький. На звітно-науковій сесії інституту суспільних наук АН УРСР в 1971 р. в своїй доповіді «Селянське повстання в Галицькій землі під проводом Мухи 1490—1492 рр. в джерелах» він вперше дав чітку класифікацію джерельної бази з цього питання. У пошуковій статті «Селянський полководець Муха (з історії спільної антифеодальної боротьби селян України і Молдавії)» (Жовтень. — № 12. — С. 112—118). В. В. Грабовецький переконливо довів, що повстання Мухи — «найбільша збройна опозиція прикарпатського і буковинського селянства проти польсько-німецького права, яке з кінця XIV—середини XV ст. зі своїми жорстокими феодально-адміністративними законами було введене на окупованих польською шляхтою землях».

А у монографії «Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років (з історії спільної антифеодальної боротьби селян України і Молдавії)» (1979), В. В. Грабовецький найбільш повно розкрив історію цього народного виступу. Скрупульозно опрацювавши джерела, В. В. Грабовецький, глибоко розкрив передумови повстання, обґрунтовано висловив припущення, що районом початкової концентрації загону Мухи могло бути гірське покутсько-буковинське пограниччя. На думку дослідника, ватажок повстання був українського походження, одним із убогих, розорених селян-втікачів Покуття або Буковини. Визначивши кількість повсталих в 10 тисяч учасників, історик справедливо відзначив, що героїчна боротьба пригнобленого селянства під прово-

дом Мухи була першим великим збройним повстанням на Україні в період дальшого розвитку феодально-кріпосницьких відносин.

ПОЛЕК В. Т.

ПОВСТАННЯ МУХИ У НАУКОВІЙ І ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

До найменш вивчених питань середньовічної історії України належить повстання під проводом Мухи і Борули 1490—1492 років, що пояснюється скупістю джерел. Незважаючи на це, наші історики намагалися щонайповніше розкрити передумови цього чи не найбільшого повстання у XV ст. в Європі, зупинитися на його основних етапах. Поза їх увагою залишилися деякі дрібні згадки, що, як нам здається, проливають додаткове світло на цю загадкову постать. У польській гуморесці «Контерфект чудовни і сила козака Плахти», що походить з 1620 року, говориться: «Фрашка був козак Мухи за короля Ольбрахта». Польський фольклорист Ю. Кшижановський так пояснив це популярне у Польщі початку XVII ст. прислів'я: «Можна його пов'язати з керівником селянського повстання в 1492 р., згаданого ще в 1620 р. серед найбільших героїв (зухув)».

Масмо й інші свідчення популярності Мухи серед польської громадськості навіть у XVII ст. І. Франку вдалося розшукати вірш Яна Дзвонковського, опублікованого також у 1620 році, що розпочинається рядками: «Фрашка був козак Мухи за круля Ольбрахта». І. Франко також використав опубліковану Б. Щуратом польську пісню з 1636 (вдруге — 1646) року, в якій говориться про «справжніх розбишак — «єден Муха, а другі Плахта». Оскільки вона, очевидно, виникла у Сілезії (у Франка—Шлезьк, шлезакі), то І. Франко вважав, що ці «два рядки... вказують на людову традицію, виглядають на приказку, якою покориствувався автор вірші і якою шлезакі кпили собі з польського нібито шляхетського війська, присланого до Шлезька». Як бачимо, первісне значення майже повністю втрачене, хоч вказує на рідкісний випадок в історії, коли ім'я ватажка повстання переходить у прислів'я, стає загальним.

В. Грабовецький у своїй монографії «Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років» (Львів, 1979), посилаючись на спогади львівського патриція С. Кушевича та невідомого польського автора XVII ст., називає Муху лицарем, який організував своє військо способом «козацького товариства». Такої ж думки дотримувався український історик І. М. Каманін у своїй праці «К вопросу о козачестве до Богдана Хмельницкого» (К., 1894) та його західноукраїнський рецензент В. Коцовський (1895).

В українській радянській історіографії вперше, здається, про повстання Мухи писав В. Гуслистий у другому випуску «Нарисів з історії України» (К., 1939). «Як відзначають польські літописці (В. Гуслистий цитує уривок із спогадів перемиського єпископа Яна з Торговицька та польського літописця М. Бельського. —В. П.), — лише він, — ... в 1490 р. в Галичині спалахнуло нове велике масове повстання під керівництвом Мухи».

У першому номері «Жовтня» за 1970 рік була надрукована стаття професора Івано-Франківського медінституту М. Думки «Шляхами народної боротьби», в якій досить повно подаються факти про «повстанський рух Мухи», що «мав в основному соціальний характер, але в ньому також ясно бачимо національно-релігійні і політичні мотиви». Це майже дослівна оцінка М. Грушевського, хоч із зрозумілих причин не було вказано імені славного українського історика.

Для вивчення повстання Мухи поки що найбільше зробив В. В. Грабовецький, який ще у 1971 р. опублікував статтю в «Радянській енциклопедії історії України» (т. 3.—С. 189—190), що в основному була повторена в «Українській Радянській Енциклопедії» (Т. 7.—С. 183—184). У 1976 р. історик надрукував статтю «Селянський полководець Муха» (Жовтень.—1979.—№ 12.—С. 112—118), а через три роки появилася його монографія «Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років» (Львів, 1979), що була позитивно оцінена спеціалістами. Її прорецензували М. Кравець (Жовтень.—1980.— № 1.—С. 149—150), В. Полск (Друг читача.—1980.— 22 травня), Ф. Стеблій (Прикарпатська правда.— 1979.— 29 травня), Ф. Шевченко (Архіви України.— 1979.— № 6.— С. 63—64), П. Сіреджук (Комсомольський прапор.— 1980.— 19 лютого) і Д. Юсип (Комсомольський прапор.— 1979.— 3 липня). Додамо, що у своїй праці В. В. Грабовецький пояснює багато термінів на позначення різних груп підневільного селянства, видів повинностей чи назв т. званих розбійників. Оскільки найменш вивчений, найбільш спірний і рідкісний термін «Каланники», то ми наведемо його вживання у повісті Ю. Опільського «Сумерк», побудованій на уважному вивченні документальних матеріалів. Український письменник під «каланниками» розумів колишніх невільників, перетворених панами у залежних від них селян: «Щорску нові каланники осідають між вігьними на тих самих правах».

Постать легендарного Мухи зацікавила і наших письменників. Найповніше це зробив письменник Т. Микитин у романі «Спалах у темряві» (Львів, 1980). Оскільки, як ми вже сказали, документальних підтверджень обмаль, то прозаїк щедро використав художній домисел. Він навіть назвав його Іваном, що не підтверджується документами, зробив його сином святинського кожухара, людиною освіченою — він знає, крім рідної, ще й латинську і молдавську мови. Уточнимо, що останньою тоді не велася документація — її писали тільки давньоукраїнською мовою (т. зв. українсько-молдавські грамоти). Незрозуміло, чому Т. Микитин послідовно використовує термін «пиркалаб», хоч у грамотах маємо «паркалаб».

У «Баладі про Муху» М. Аронець розповів про здобуття повстанцями Снятина, а у вірші «Іван Муха» С. Пушик поетично опрацював тезу — «Не зброя, а любов його погубила», значно розширивши її. Саме любов погубила не тільки Муху, але й О. Довбуша, У. Кармелюка та А. Чайківського (20-і рр. XX ст.).

ПОВСТАННЯ МУХИ В ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ РУМУНІЇ ТА РЯДАНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

Багато уваги приділили повстанню селян 1490—1492 рр. на Прикарпатті під проводом Мухи мемуаристи та історики як того часу, так і пізніше, аж до наших днів. Проте знайомство з різними матеріалами наводить на думку, що проблему варто глибше досліджувати з метою її повнішого висвітлення.

Основними джерелами, якими користуються історики, є щоденники секретаря великого магістра Тевтонського Ліберіуса Наккера, який віддав Галичину в останньому десятилітті XV століття, історичні хроніки Польщі польських істориків Мартина Кромера (1512—1589) і Марціна Бельського (1495—1775).

Серед румунських хроністів, які пишуть про повстання під проводом Мухи, слід назвати Грігоре Уреке (1590—1647), який навчався у Львові, володів польською, латинською, грецькою та руською мовами. Його хроніка «Літопис держави Молдова 1359—1594 рр.»—найдавніший опис в Молдові румунською мовою.

Згадують про повстання під проводом Мухи в своїх творах найбільш відомі румунські історики Гурмузакі Еудоксім, який використав архіви Відня, Езарку Константін (використовував архіви Венеції), відомі історики Йорга Ніколає, Ністор Йоан, Урсу Йоан, славіст Костаєску Мігай, а також Панаїтеску Петре, який вчився в Бухаресті, Парижі й Кракові, вивчав польські архіви, досліджував зв'язки Молодови з Польщею, Росією, Україною, написав цікаві монографії, хроніки Грігоре Уреке та Мірона Костіна.

У липні 1954 р. Академія Наук Румунії проводила в Бухаресті ювілейну наукову конференцію, присвячену 450-річчю від дня смерті господаря Молдови Стефана Великого, на якій окремо працювала секція, присвячена селянському повстанню 1490—1492 рр. під проводом Мухи. Слід відзначити, що чомусь посилаються тільки на зарубіжні джерела, а не на свої, і на українських істориків Грушевського, Базилевича, на Густинський літопис др. пол. XVII ст. Це пояснюється, мабуть, тим, що власне «інші джерела», а не румунські, називають Муху «волошином» і стверджують, що він «...пройшов із Молдови».

Розглядаючи цю проблему, ми повинні враховувати, що головним фактором повстання селян було посилення феодального гніту. Але в румунській історіографії проглядається інший фактор: воєнні сутички, що точилися в XV—XVI століттях між Польщею та Молдовою.

Румунські історичні джерела пояснюють причини воєнних сутичок проблемою Покуття, за яке боролися король Польщі та воєвода Молдови. Польський король Владислав Ягайло взяв у 1388 році позику у господаря Молдови Петру Мушата і для гарантії віддав у заставу «...місто Галич і навколишню територію Покуття...». Коли королівська скарбниця знову спорожніла, король Владислав позичив у 1441 році в господаря Молдови Александру чел Бун (Александр Добрий) ще одну тисячу срібних. Він зобов'язався повернути борг через два роки, а, отже, «...віддати Покуття із містами Снятин та Коломия...»

У роки господарювання на престолі Молдови Штефана Великого (1457—1504) напруження між сусідніми країнами не зменшилося, а проблема Покуття ще більше загострилася в зв'язку з тим, що господар Молдови вимагав повернути «заставлене» Покуття.

У 1953 році в Кишиневі опубліковано працю історика М. О. Мохова «Повстання українських і молдавських селян під керівництвом Мухи в 1490—1492 рр.», де показано, що це повстання було реакцією на закріпачення селян, а серед повстанців були молдовани, українці і інші, а Муха міг бути «волохом», а міг бути й українцем з українського села, яке жило за «волоським» правом. В. В. Грабовецький у праці «Селянське повстання на Прикарпатті під прозодом Мухи 1490—1492 рр.» викрив тенденційність буржуазних істориків. Звичайно, важко повірити, щоб вєсвода Молдови, сам великий землевласник, підтримував повсталих селян проти феодалів. І все ж таки, на нашу думку, є декілька запитань, на які ще потрібно дати відповіді. Чому всі румунські історики, описуючі повстання під проводом Мухи, посилаються на іноземні джерела і чому зовсім не згадує про цю подію відомий румунський історик Александру Ксєнопол (1847—1920), почесний професор Сорбони, нагороджений премією Академії Франції за історію Румунії? Чому, врешті, селянські повстання XV століття — 1456—1457 рр. під керівництвом Лева і 1490—1492 рр. під проводом Мухи, виникали на півночі Молдови, а нападали на феодальні замки Покуття, зокрема на Снятин, який був прикордонним містом Польського королівства? І чому величезний загін повстанців 9—10 тисяч чоловік міг без всякої перешкоди зібратися на відсані менше сотні кілометрів від столиці Молдови—Сучави? Чому після першої поразки повстання Штефан Великий через рік звільнив ув'язненого ним же Муху?

Вимагає дослідження і той факт, що взимку 1489 року війська господаря Молдови напали на прикордонні міста Польщі (Покуття), а у серпні 1490 року Штефан Великий зайняв Снятин, Коломию і Галич. Таким же походом пройшов і в наступному 1491 році. Крім того, за підмовою Штефана Великого татарська орда влітку 1490 року атакувала землі Галичини зі сходу і дійшла до Рогатина.

Велике значення мало повстання під проводом Мухи 1490—1492 рр., багато про нього написано, але, здається, не все ще досліджено і наша історична наука повинна дати відповіді на всі неясні питання.

СЕНЕДИН М. В.,
СВОРАК С. Д.

ДО ПИТАННЯ ПРО МІСЦЕ БИТВИ АРМІЇ МУХИ З ШЛЯХЕТСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ

Проблема місця основної битви народної армії під проводом Мухи осінню 1490 року з шляхетськими військами Миколи Ходєцького, на жаль, і досі овіяне тємницею, як і багато інших питань історії цієї славетної сторінки боротьби українського народу за волю.

Надто скупі історичні звістки не дають прямої відповіді на це питання, а гіпо-

тези дослідників тільки приблизно визначають це трагічне побоїще під Рогатином, а саме, в околицях приміського села Підгороддя.

Як відомо, народна армія Мухи успішно здійснила визвольний похід від Снятина до Рогатина, тобто пройшла через все Прикарпаття і, за твердженням професора В. В. Грабовецького, була зустрінута ворогами польсько-шляхетської армії під Рогатином в кінці вересня 1490 року.

Ще 14 вересня 1490 року загальне ополчення шляхти польської корони зібралось в похід проти Мухи. В зв'язку з браком джерел історики по-різному визначали місце битви. Шляхетські мемуаристи XVI ст. говорили, що Муха перейшов через Дністер і тут був несподівано атакований польською армією. Навіть такий відомий знавець історії України, як академік Михайло Грушевський, посилаючись на вище вказані джерела, твердить, що «місцевій шляхті польській удалось несподівано ударити на військо Мухи, коли він переходив Дністер», в військо його «постав великий переполох», внаслідок чого повстанці були розгромлені.

На нашу думку, найбільш правдоподібною є гіпотеза професора В. Д. Грабовецького про місце основної битви загонів Мухи з польськими військами. У своїй монографії «Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років він пише: «Зосередившись в середині вересня 1490 р. біля міста Бібрки на Львівщині, польсько-шляхетські війська, очолювані Миколою Ходєцьким, вирушили в похід проти повстанців Мухи... На наш погляд, загоми, керовані Мухою, після переходу Дністра попрямували на Рогатин, на околиці якого зустрілися з польськими військами». І далі автор констатує, що «при обстеженні ним околиці Рогатина привернула увагу територія села Підгороддя як можливе місце битви. «По-перше,— пише він, — село розташоване на північний захід від міста, на роздоріжжі шляхів, що ведуть від Рогатина — один на Перемишляни, другий — на Бібрку. По-друге, саме з Бібрки вийшли шляхетські війська Миколи Ходєцького на боротьбу з загонами Мухи. На території села ще й досі знаходять людські черепи. Це можуть бути кістки з могил повстанців, які після битви поховані тут. На жаль, ще не сказали свого слова антропологи та археологи».

І дійсно, бажано, щоб цю поки що досить аргументовану гіпотезу підтвердили археологи і провели найближчим часом наукову розвідку і здійснили розкопки. Можливо, вони б відкрили тємницю місця основної битви повсталих Мухи з шляхтою, а виявлені тіла повстанців похоронили у братській могилі і поставили надірбний пам'ятник цим борцям за волю України.

БУРДУЛАНЮК В. М.,
ЕМЕЛЬЯНЧУК Т. П.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОШЕННЯ НАРОДНОГО ГЕРОЯ МУХИ ДО КОЗАЦТВА

При вивченні історії одного з найбільших селянських повстань в Європі, яке відбулося на Прикарпатті під проводом народного полководця Мухи

1490—1492 рр., викликає особливе зацікавлення питання: «Звідки був родом цей безстрашний лицар боротьби проти кріпосництва і чи мав зв'язки з козацтвом?»

Під цим оглядом найбільш ймовірно залишається гіпотеза професора В. В. Грабовецького, яку він всебічно представив у своїй монографії «Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490—1492 років» (Львів, 1979). У ній він виклав свої міркування, за якими видно, що Муха мав відношення до козацтва. Саме на час повстання Мухи припадають письмові згадки про українських козаків. Одні дослідники називають дату 1492 рік, інші історики, посилаючись на повідомлення польського хроніста М. Бельського, вказують 1489 рік, коли козаки діяли на Поділлі.

В. В. Грабовецький, опираючись на дані мемуаристів, погоджується з тими дослідниками, які стверджували, що повстанці, керовані Мухою, називали себе козаками, оскільки їх керівник, за висловом львівського патриція і мемуариста XVII ст. Самуїла Кушевича, своїм ударним загонам «надав способу козацького товариства».

Посилаючись на першоджерела, професор В. В. Грабовецький приходять до такого висновку. «На основі цих висловів мемуаристів і дослідників можна висунути припущення,— пише він,— що селянський ватажок Муха був одним із незадоволених і розорених селян-втікачів Покуття або Буковини, який і став організатором герших козацьких загонів на Україні. Згодом він повернувся в рідний край і підняв повстання». Вчений підкреслює, що літописці і хроністи XVI—XVII ст. порівнювали Муху з козацьким гетьманом Іваном Підковою. Так, наприклад, польський хроніст М. Стриковський (XVI ст.), згадуючи про козацького гетьмана Івана Підкову, писав: «Волох Муха — другий Підкова». А тому В. В. Грабовецький з цього робить такий висновок: «Як видно, в час діяльності Івана Підкови в пам'яті народу ще жили спогади про полководця Муху як повстанця типу козацького».

При чому вчений відносно цієї думки мав свого попередника, відомого дослідника історії козацтва київського професора В. О. Голобуцького, який ще в 1957 році у своїй книзі «Запорожское казачество», посилаючись на анонімного польського мемуариста XVII ст., який називає Муху козаком, вважає це «дуже цікавим явищем» і ствердно констатує, що повстання 1490 року було в очах сучасників XVII ст. повстанням вже козацько-селянським, а не тільки селянським».

Приблизно, але більш делікатно про це говорить у своїй монографії і професор В. В. Грабовецький. Не випадково відомий знавець історії України доби феодалізму член-кореспондент АН УРСР Ф. П. Шевченко у рецензії на працю професора В. В. Грабовецького про Муху так і пише: «Автор рецензованої праці робить висновок: можна вважати, що це було перше селянсько-козацьке повстання на Україні» (див. Архіви України. 1979.— № 6. — Стор. 63—64).

ЕТНОСТРУКТУРА ПРИКАРПАТТЯ І ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ У ФЕОДАЛЬНУ ЕПОХУ

В умовах нового національного відродження українського народу актуальність дослідження етнічної структури України очевидна. Адже досі дискутуються питання про межі української етнічної території та її співвідношення до політичних кордонів на всіх етапах еволюції українського етносоціального організму, форми його взаємодії з іноетнічними вкрапленнями, їх структури. У таких контекстах природно постають питання щодо діалектики етнічного процесу на українських землях, зокрема в західноукраїнському регіоні.

В епоху феодалізму етнічною мозаїчністю відзначалися землі Прикарпаття та Північної Буковини. Основу складав слов'янський суперетнос при домінуючих позиціях українців, репрезентованих такими субетносами, як гуцули та бойки. Узагальнена характеристика даних етносів міститься в ряді публікацій, зокрема В. Шухевича, у колективних монографіях «Гуцульщина», «Бойківщина», дисертаційних дослідженнях Б. Паньківа, П. Сіреджука, інших працях. Оглядові характеристики етнічних ситуацій та міжетнічних зв'язків Прикарпаття та Північної Буковини в узагальнюючих працях свідчать про їх значення у вивченні актуальних питань з історії соціально-економічного, політичного та культурного розвитку в епоху феодалізму. Разом з тим, недостатня конкретність таких характеристик пояснюється відсутністю широкопрограмних системних досліджень етносоціального процесу в означуваних землях.

Для етапу раннього феодалізму основними джерелами виступають численні археологічні пам'ятки. Наративні матеріали давньоруського періоду спорадично згадують етноси у Галицько-Волинському князівстві. Для пізнішого періоду певні відомості містяться у слов'яно-молдавських літописах, польських та угорських хроніках тощо.

Території Прикарпаття й Північної Буковини в складі Київської Русі становили зони активних етнічних процесів. Зокрема, тиверці й хорвати, були одними з етнічних складників у формуванні давньоруської народності. У XIV ст. формувалася етнічна межа між українцями й східнороманським населенням.

Іноетнічні вкраплення співіснували і в компактному, і у дисперсному стані. Як наслідок сформувалися етноареальні (напр.: німецькі, польські, вірменські, караїмські) та етнодисперсні (напр.: італійські, литовські) групи, що були залучені в систему соціально-економічних зв'язків, характерних для західноукраїнських земель епохи феодалізму.

Історико-географічне положення Прикарпаття та Північної Буковини, пов'язані з ними політичні метаморфози, зумовили спорадичні зв'язки місцевого населення з турками, словаками, росіянами.

Системне дослідження даної теми (з використанням порівняльно-історичного, типологічного, компонентного, картографічного методів) відкриває перспективу визначення економічних та політичних факторів еволюції етнічного процесу. Воно сприяє також розв'язанню окремих питань, пов'язаних зокрема з дослідженням якісного складу інсургентів феодальної епохи. В кінцевому рахунку

проблема етноструктури замикається на політичній культурі, як найвищому критерію етнічної зрілості народу.

ГРАБОВЕЦЬКИЙ В. В.

ГАЛИЦЬКА ЗЕМЛЯ XV СТОЛІТТЯ У ПРАЦЯХ ІСИДОРА ШАРАНЕВИЧА

На зорі розвитку львівської школи істориків XIX ст. одне з провідних місць займає професор історії Львівського університету, історик і археолог Ісидор Шараневич (1829—1901). За визначенням академіка І. П. Крип'якевича, він був один з найкращих знавців історії Галичини періоду феодалізму. Про це свідчать його дослідження з історії Галицько-Волинського князівства, аналіз Галицько-Волинського літопису, літописів XV—XVI ст., а також висвітлення внутрішніх відносин XV—XVI ст. Шкода, що праці цього визначного галицького дослідника належно не вивчені в українській історіографії.

Ми лише хочемо порушити питання історії Галицької землі XV ст. у двох призабутих працях Г. Шараневича «История Галицко-Володимирской Руси от найдавніших времен до року 1453» (Львів, 1863) та «Нариси внутрішніх відносин Східної Галичини в другій половині п'ятнадцятого століття» (Львів, 1869). У першій з них автор на скрупульозно підібраних джерелах розглядає історію Галицького краю під кутом зору виключно політичного становища часів панування польського короля Ягайла з його прокатолицькою орієнтацією. Як видно з наведених фактів, І. Шараневич показує, як з колишнього могутнього Галицького князівства «Галицька Русь стає провінцією» польської корони, де повсюди, і особливо в містах, іноземні правителі захоплюють ключові позиції в управлінні краю, позбавляють права колишніх бояр, утискують в економічному і національному відношенні українське населення.

Автор порушує і питання польсько-молдавських відносин, які торкалися території Покуття, звертає увагу на політику колишніх бояр, частина яких підтримувала окупаційні власті а решта протистояла загарбницьким планам польських панів.

У праці «Нариси...», виданій польською мовою, І. Шараневич на основі джерел розглядає адміністративно-політичний лад у Галичині в другій половині XV ст., дає характеристику багатьох феодальних родів, в тому числі і українських, які у переважній більшості пішли на службу окупантам, і тільки такі, як Богдан Рогатинський не покорилися іноземним пришельцям, зберегли свою віру і батьківські традиції. Тут дослідник веде мову і про правові відносини в галицькому краю, колонізацію краю, характеризує категорії галицького населення, пояснює «перші початки козацтва». Наведений матеріал в книзі дає можливість розібратися в економічному і політичному становищі Галицької землі саме напередодні народновизвольного повстання 1490—1492 рр. під проводом Мухи.

Ця праця є продовженням першого дослідження, про що автор згадав у післямові до неї: «дана праця є подекуди дальшим продовженням моїх праць на полі історії Східної Галичини...». При цьому дослідник стверджує, що ці

суспільно-політичні відносини, які склалися в XV ст., досягли кульмінаційного пункту» і протрималися до першого поділу Польщі 1772 р. «в цілій своїй силі» і навіть частина «підданчих» (панщизняних) відносин тривали до часу скасування панщини у 1848 році.

З цих двох праць І. Шараневича напрашується висновок, що з втратою державності в Галицькому краю польські завойовники звели цю територію до відсталой провінції шляхетської Польщі, де соціальний і національно-релігійний гніт поневоленого українського населення змусив його до відстоювання свого права, до опору, який в кінці XV ст. переріс у грізне народне повстання, справедливую боротьбу, яку започаткували на Україні національно-визвольні змагання, що вилилися в два основні антифеодальні вогнища — славетне козацтво у Придніпров'ї та опришківство — у Карпатах.

ВУЯНКО М. В.

МІСТА ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ В ПЛАНАХ ПОХОДІВ МУХИ (ДО АРХЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИ ПРИКАРПАТТЯ ЧАСІВ КИІВСЬКОЇ РУСІ)

Документи про селянське повстання під проводом Мухи 1490—1492 рр. зафіксували основні пункти, зайняті повстанцями. Із записки перемишльського єпископа Яна з Торговиєвська довідуємося, що «якийсь Муха... вторгнувся на Русь поблизу Снятина, захопив його і пограбував. Потім напав на багато міст і сіл, підкорив собі їх майже до Галича і перейшов ріку Дністер біля Рогатина». Католицький ксьондз Микола Костелецький повідомляв, що Муха «...захопив Коломию та фортецю Галич, а Снятин обложив...»

Названі міста Снятин, Коломия, Галич і Рогатин відомі з літописних джерел та за археологічними матеріалами як одні з найбільших міст часів Галицько-Волинського князівства.

Перші письмові згадки про Снятин належать до 1158 р. Археологічні розвідки підтверджують існування на території сучасного міста поселень XII—XIII ст. Це городище в урочищі Цяинтар, два поселення — ур. Центр Міста та Коло Тракторної Бригади. Крім того, на території одинадцяти сучасних сіл Снятинщини виявлені поселення давньоруського періоду, серед яких і широковідоме Олошківське городище. Всього 24 пам'ятки.

Наступним опорним пунктом діяльності загонів Мухи стала Коломия, вперше згадана під 1240 р. в Іпатіївському літописі. «Великі» бояри, до яких належав і Доброслав, що йому князь Данило дарував право на володіння Коломисю, склали княжу «старшу» дружину. Як свідчить літописець, прибутки із підкарпатських солеварень великі князі призначали на «роздавання оружникам». Отже, на коломиївських землях поступово формувалася і зміцнювалася бойовий дух місцевого населення, що складало основу загального народного ополчення («вої»). За археологічними дослідженнями, у 14 сучасних селах Коломиїщини налічується 30 пам'яток археології.

Після здобуття Коломиї повстанці захопили «фортецю Галич», що займає

центральне місце на археологічній карті не лише Прикарпаття, але й всього давньоруського світу. Понад 80 виявлених в околицях давнього міста пам'яток переконливо засвідчують про вир життя на цій території. За археологічними даними, місто існувало вже в кінці IX — на поч. X ст., а перша письмова згадка про Галич датується 1141 роком (Іпат. літопис). 1096 року Галич згадується у Києво-Печерському патерику. Дехто з дослідників вважає, що назва Галич тут вжита для визначення Галицької землі в цілому, а не як власна назва міста. Залишається спірною і згадка анонімного нотаря угорського короля Бели, що фігурує під роком 998.

Останнім містом на шляху Мухи став Рогатин, який приніс повстанцям поразку і сум. Польський хроніст Кромер повідомляє, що 1200 року в Рогатині був «осідок архімандрита». Відомо, що загопи Мухи не були в Рогатині, а зустрілися з польськими військами «біля Рогатина». Як припускає професор В. В. Грабовецький, місцем останньої битви повсталих могло бути село Підгороддя під Рогатином. Як з Торговиська пише, що Муха «перейшоа ріку Дністер біля Рогатина... Майже всі люди Мухи були убиті, останні потонули в тій ріці». Якщо дії відбувались «біля Рогатина», то, імовірно, це був не Дністер, а р. Гнила Липа, на березі якої і знаходиться с. Підгороддя. На Рогатинщині розвідково обстежені понад 20 пам'яток давньоруського періоду.

СІРЕДЖУК П. І.

ДИНАМІКА ЗАСЕЛЕННЯ ПРИКАРПАТТЯ В XV СТОЛІТТІ

Територія сучасної Івано-Франківщини почала заселятись понад 100 тис. років назад. По обидвох берегах Дністра і Прута та нижніх течіях їх приток люди з давніх-давен охоче поселялись. Тут в князівські часи склався плацдарм раннього розселення наших предків з розгалуженою сіткою сталих населених пунктів.

Монголо-татарська навала та пізніші набіги золотоординських ханів не стерли з лиця землі усіх галицьких поселень. Більшість з них відродилась і дійшла до нас у перших згадках різних джерел. З них довідуємося, що на рубежі XV ст. на Прикарпатті було щонайменше 6 міст та 105 сіл.

Їх розміщення на землях сучасних краю виглядає таким чином: 5 поселень на Богородчанщині — Грабовець, Жураки, Ляхівці (Підгір'я), Монастирчани, Старуня (1378); в Галицькому районі — 11: м. Галич, Кринос, Підгороддя (1301), Библо (1375), (Набережне), Гербутів (Нараївка), Желібори, Кінашів, Скоморохи 1378, Старі Скоморохи, Делієве, Насташине, Тумир (1389); у Городенківському — 6: Гвіздець (Старий Гвіздець), Вербівці, Незвисько, Остапківці, Рсгиня і Сороки (1373); у Долинському — 8: Болехів, Чолгани (1371, Межириччя), Гошів (1393), Княжолука (1394), Рахиня (1395), Витвиця (1397), Кропивник, Надіїв (1399); у Калуському — 7: Новиця (1367), Бережниця, Войнилів (1378), Довге-Калуське (1387), Голинь (1391), Михайло (1394), Дубовиця (1397); у Коломийському — 14: м. Коломия (1353), Вербіж (Верхній Вербіж), Кам'янка (Велика Кам'янка), Ключів (Великий Ключів), Мишин, Хлібичин (Лісний Хлібичин (1373), Корнич, Сопів,

Шепарівці (1389) П'ядики (1397), Товмач (з 1627 р. Тлумачик), Загайпіль, Турка і Фатовець (1400); у Косівському — 5: Косів (1318), Уторопи (1367), Стопчатів (1373), Микитинці, Пістинь (1375); у Надвірнянському — 10: Волосів, Тисменичани (1377), Перерісль, Тарновиця (1378), Битків, Цуцилів (1390), Делятин, Ланчин, Пнів, Саджава (1400); у Рогатинському — 9: м. Рогатин (1340), Чесники (1368), Любша, Підбір'я, Руда, Обельниця (1378), Журів, Колоколин, Чагрів (1394); у Рожнятівському — 4: Рожнятів (1375), Берлоги, Сваричів (1387), Топільське (1394); у Снятинському — 6: Бережниця, Видинів, Орелець (1373), Тулукив (1378), м. Снятин (1387), Джурів (1398); у Тисменицькому — 13: м. Тисмениця (1367), Загвізддя, Пасічна (1378), Вовчківці, Вовчинець, Добровляни, Драгомирчани, Підлужжя, Угорники (1378), Черніїв (1387), Констянтинівна, Марківці (1392), Ляцьке (1399); у Тлумацькому — 12: м. Тлумач (1370), Обертин, Петрилів, Підвербці, Раковець (1378), Нижнів (1379), Плужники, Хотимир (1380), Прибилів (1390), Даліїв (1394), Гарасимів і Долина (1395).

В XV ст. Прикарпаття уцільнилось 284 населеними пунктами. Зокрема, у Богородчанському районі — 6: Бабче (1434), Богородчани (1440), Дзвиняч (1449), Молодків (1474), Саджава (1486), Яблунька (1497); у Верховинському — 3: Жаб'є (1424, Верховина), Довгопілля, Розтоки (1500); у Галицькому — 42: Мартинів (Старий Мартинів), Медуха (1401), Бовшів (1402), Пітрич (1405), Більшівці, Коростивичі (1407), Комарів, Сапогів (1411), Демешківці (1416), Куропатники (1418), Дубієці (1419), Мединя (1420), Кукільники, Сокільники (1421), Дитятин (1424); Межигірці (1431), Бишів (1432), Водники, Кремидів, Нове село (з 1590 р. Бурштин), Сокіл (1435), Поплавники (1436), Ганнусівка (1437), Тенетники (1438), Залуква, Острів, Хоростків (1440), Хохонів (1441), Дорогів (1443), Колодіїв, Куріпів, Перлізці (1444), Кінчаки (1445), Суботів (1446), Семашківці (1447), Дем'янів (1448), м. Мартинів (1456, Новий Мартинів), Різдяни (1457), Лани (1479), Сзерце (1490); у Городенківському — 32: Торговиця (1415), Чортовець (1416, Назаренкове), Городниця, Ясенів-Пільний (1427), Владичин, Лука (1438), Михальче (з 1448 р. — містечко), Репужинці — (1439), Білка, Чернелиця (1440), Вільховець (1441), Колінки (1446), Кунисівці (1447), Дубки, Семаківці, Тишківці (1448), Вікно, Піддовга, Чернятин (1453), Уніж (1454), Корнів, Семенівка (1455), Хмелева (1456), Прикмише (1460), Стрільче (1464), Корнівка (1467), Глушків (1469), Далешеве (1474), м. Гвіздець, Зеленівці, Малий Гвіздець (1475), Копачинці (1494); у Долинському — 9: м. Долина (1418), Підбереж (1423), Бубнише (1453), Липа, Гісів (1464), Велдіж (1496, Шевченкове), Болехів, Бслехів Руський (1472), Новошин (1479); у Калуському — 29: Завій (1406), Підгірки, Хотин (1408), Боднарів, Тужилів (1524), Негівці (1431), Середня (1437), Калуш, Лука, Паднева (1438), Томашківці (1439), Бабино (Бабин), Котяче (1440), Добровляни (1442), Студинка (1443), Сівка-Калуська (1444), Мошківці, Довгий Войнилів, Угринів (1447, Старий Угринів), Верхня (1448), Підмихайло, Станкова (1453), Пійло (1454), Сівка-Войнилівська (1456); Перевозець (1469), Довпотів (1470), Діброва (1471), Вістова (1475), Копанки (1496); у Коломийському — 24: Матіївці (1405), Коршів, Ліски (1410), Дебеславці, Княждвір (1419), Годи, Черемхів (1438), Богородчани (1440), Залуччя

(1441), Жукотин (1442), Воскресінці, Дятьківці, Кийданці, Перерів, Печеніжин, Угорники (1444), Ворона, Молодятин (1447), Добровідка (1451); Кропивник (1453), Підгайчики (1457), Торговиця (1458), Джурків, Іванівці (1500); у Косівському — 12: Бабин, Город (1408), Береза (Верхній Березів), Космач, Люча (1412), Рожнів, Шешори (1424), Кути Рибно (1440), Здвижен (1450, Кобаки), Нижній Березів (1470), Іспас (1500); у Надвірнянському — 6: Микуличин (1412), Камінна (1424), Худків (1433, Фельків), Назавізів (1447), Красна (1455), Добротів (1460); у Рогатинському — 45: Васючин (1401; з 1448 р. — містечко), Липиця (Верхня Липиця), Пужів (1419), Бабинці (1420), Явче (1423), Лучинці (1427), Вербилівці, Добринів, Матіївці (Липівка), Підвиння, Підгороддя, Потік (1433), Путятинці (1434), Чернче (1435, Черче), Жовчів, Свистільники (Світанок), Букачівці (з 1479 р. — містечко), Черніїв (1438), Загір'я Княгининське, Залужжя, Нижня Липиця, Сарники (1439), Бабухів, Воскресінці, Дички, Заланів, Княгининці, Підзамінь, Стратин (1440), Вишнів, Козара, Конюшки, Посвірж (1441), Григорів (1447), Данильче, Дегова, Підмихайлівці (1453), Юнашків (1461), Клішівка (1462), Кутці (1463), Яглуш (Гончарівка), Псарі (1469, Приозерне), Беньківці (1472), Долішні Сарники (Поділля), Середні Сарники (1486, Діброва); у Рожнятівському 5: Струтин (1411, Верхній Струтин), Сливки (1418), Креховичі (1419), Красне (1450), Спас (1469); у Снятинському — 29: Тростянець (1409), Вовчківці, Тучапк (1410), Белелуя (1415), Димидче, Красноставці (1416), Микулинці (1437), Ганьківці (1439), Боршів (1440, з 1453 р. — містечко), Підвисоке, Хлібичин — Пільний, Урусів (Русів), Устє (1444), Любківці (1449), м. Заболотів (1453), Карлів (1456, Прутівка), Кулачківці (1458), Балинці, Рудники (1464), Задубрівці, Княже, Олешків, Потічок (1469), Стецева, Тулухів (1472), Завалля, (1473), Іллінці (1475), Кулачин (1485), Будилів (1490); у Тисменицькому — 18: Рошнів (1408), Опришківці (1424), Княгинин, Крихівці (1427), Хом'яків (1433, Березівка), Вільшаниця, Чешибіси (1435, з 1486 р. — містечко), Кривотули (1436), Братківці, Милування (1437), Хриплин (1438), Довге, Угринів, Ямниця (1440), Заболоття (1449), Пациків (1454, Підлісся), Сілець (1466), Хом'яківка (1497); у Тлумачському — 27: Гринівці, Дутрів (1404, Королівка), Кутище (з 1466 р. — містечко), Палагичі (1419), Надорожна (1420), Олеша (1421), Газрилів Камінь (1422, Гавриляк), Братишів, Грушка, Живачів (1424), Делева, Озеряни (1427), Буківна (1436), Бортники, Гостів, Ісаків, Остра (1437), Жуків (з 1442 р. — містечко), Остриня (1438), Вікняни (1443), Юрківці (1448), Локітка, Нимятичі (1452), Сокирчин (1453), Аврамовичі (1469), Жабокруки (1473) і Колінці (1490). Стже, наприкінці XV ст. на Прикарпатті нараховувалось 16 міст і 379 сіл.

За динамікою в першому десятиріччі XV ст. виникло 20 поселень, в другому — 27, третьому — 24; четвертому — 77; п'ятому — 49; шостому — 31; сьомому — 23; восьмому — 17; дев'ятому — 7; і останньому — 9. Таким чином, на час полум'я селянського повстання під проводом Мухи (1490—1492 рр.) територія сучасної області була добре залюдненим краєм, в якому найвищий пік появи поселень припадає на 40—50-ті роки XV ст.

ГАВРИЛІВ Б. М.,
ІВАСИШИН О. М.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЕ ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ В XV СТОЛІТТІ

Впродовж XV і наступних століть українська культура розвивалася в умовах іноземного поневолення. Загарбницька політика польських магнатів не сприяла розвитку культури і освіти краю. Разом з тим, археологічні розкопки та письмові джерела засвідчують, що в Галицько-Волинському князівстві напередодні загарбання (до кінця XIV ст.) був високий рівень культури і освіти населення, були збудовані величні архітектурні споруди, створювалися чисельні пам'ятки образотворчого мистецтва і писемності, зокрема високохудожні літописи. Українська культура є продовженням культури Київської Русі і Галицько-Волинського князівства.

Для XV ст. особливо характерні взаємозв'язки української культури з країнами Західної Європи, зокрема в галузі освіти, яка в умовах соціального і національного гніту розвивалася повільно і носила локальний характер. Школи існували при монастирях, деяких феодальних маєтках і магістратах. Навчали там здебільшого читати, писати і рахувати. В Галичині, як і по всій Україні, вищі навчальні заклади були відсутні, а тому окремі вихідці із панства й міщанства здобували освіту вищу в університетах, зокрема, Кракова, Праги, Болоньї, Падуї.

Так, уродженець м. Дрогобича Юрій Котермак більш відомий під іменем Юрій Дрогобич, здобув вищу освіту у Краківському і Болонському університетах, де в останньому здобув, чи не перший з українців, високі наукові докторські ступені, а у 1481—1482 рр. був ректором цього відомого в Європі університету. У 1483 р. Юрій Дрогобич видав в Римі першу друковану працю українського автора.

Перші п'ять друкованих книг кирилицею старослав'янською мовою вийшли в 1491 р. у краківській друкарні Ш. Фіоля, яка була заснована за безпосередньою участю українців, зокрема вихідців з Галичини.

У зазначений період даліше розвивається уснопоетична творчість. Популярним жанром фольклору з XV ст. в Галичині є коломийки, невеликі пісеньки, які виконувалися в народі і як пісні, і як приспівки до танцю. Їх назву як жанру фольклору пов'язують з топонімічною назвою міста Коломиї.

У XV ст. зароджується епічна історична поезія народу — історичні пісні та думи, походження яких пов'язане з розгортанням визвольної боротьби українського народу проти іноземних загарбників, виникненням козацтва (500 років тому), епічною традицією давньоруського фольклору.

ДУТЧАК П. В.,
КОЗАК Б. С.

ЮВІЛЕЙНА ВИСТАВКА, ПРИСВЯЧЕНА НАЦІОНАЛЬНОМУ ГЕРОЮ МУСИ

6 липня 1990 р. в урочистій обстановці в Івано-Франківському обласному крає-

знавчому музею було відкрито виставку історико-літературно-мистецьких творів, присвячених 500-річчю початку селянського повстання на Прикарпатті під проводом національного героя України Мухи з колекції доктора історичних наук, професора, зав. кафедрою історії України Івано-Франківського педінституту ім. В. Стефаника В. В. Грабовецького.

Експозиція складається з трьох розділів. У першому з них на окремому стенді подається коротко про вклад професора В. В. Грабовецького у вивчення цієї проблеми. В окремій вітрині виставлені історичні твори вченого про це найбільше народне повстання кінця XV ст. не лише на Україні, але й у Європі.

Далі читаємо літопис, у якому в хронологічному плані подано перебіг подій, знайомимось з нарото визвольних походів Мухи, читаємо літописну звістку про вікопомні дати 1490—1492 рр. та знайомимось з висловами Івана Франка, істориків — Михайла Грушевського, Федора Шевченка та Миколи Кравця. У вітрині уміщена книга Теодора Микитина «Спалах у темряві» і вірш Степана Пушика та праці українських і молдавських істориків про цю подію.

Цікава образотворча Мухіана, що складає другий розділ виставки. Тут експонуються живописне полотно художників І. Токзарука «Селянський полководець Муха», картина Р. Хоми «Страта національного героя України Мухи в казематах краківської фортеці», портрети народного полководця І. Деркача, М. Ткаченка, С. Караффи-Корбут. З любов'ю створив образ Мухи народний умілець з Космача М. Дідишин. Виставку художньо оформив Ігор Деркач.

Відрадним явищем у цій виставці є те, що експонати виставлені на фоні творів ткацтва і вишивки батьків колекціонера Василя і Гафії Грабовецьких (писана верета, рушники, хустини, скатерті, перемітка). І все це ніби сплелося в одне першоджерело духовності родини Грабовецьких з Печеніжина. Це і складає третій розділ виставки.

Виставка користується успіхом у глядачів, що видно з багатьох записів у книзі відгуків. «Шановний і дорогий Володимире Васильовичу! Від усієї душі вдячні Вам за велику титанічну працю, за відродження забутої, але славної в віках історії рідного Прикарпаття», — пише родина Одоків з Надвірної. «Ваші цікаві матеріали повинні побувати в нашій школі, наші діти зовсім не знають своєї історії. Велика дяка професору за його кропітку працю!», — відгукуються жителька з Івано-Франківська В. Боровська. За дорученням громади Рунгур житель Прокопів записав: «Від щирого серця низький уклін вам за вашу роботу по відновленню і пропаганді історії славної матінки України». «Шановний Володимир Васильович! Ваша праця показує дорогу нашого народу Західної України, яку він пройшов у нелегкій боротьбі за свою волю. Син Космача Михайло Дідишин».

Народне повстання тривало три роки і ця виставка буде експонуватися три роки. Після Івано-Франківська вона відкривається восени у Снятині, де будуть проходити ювілейні торжества, а потім у 1991—1992 роках з нею познайомляться у Коломиї, Галичі, Рогатині, тобто у містах, які здобував у свій час Муха.

ВІДОБРАЖЕННЯ АНТИФЕОДАЛЬНОЇ БОРТЬБИ НА ПРИКАРПАТТІ В ЕКСПОЗИЦІЇ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Минає 500 років від початку антифеодалного повстання селян під проводом Мухи, а пам'ять про цю подію живе в народі. Чимало матеріалів відклалося в музейних і приватних колекціях. Експонати Івано-Франківського обласного краєзнавчого музею розповідають про економічне і політичне становище населення західноукраїнських земель під гнітом шляхетської Польщі, про різні форми експлуатації селян, національний і релігійний гніт, про селянське повстання, які відбувалися в 1420, 1438, 1457, 1467 рр. Епізод найбільшого виступу селян в 1490 році під проводом Мухи відтворює картина худ. М. Варенні, репродукція з картини худ. І. Іжакевича, плакат і медаль роботи худ. І. Деркача.

Разом з селянами проти феодалів, міського патриціату і католицької церкви виступали й міщани. Ці виступи особливо посилюються в першій половині XVII ст. Великі повстання міщан і селян відбулися в Галичині в 1604 і в 1631 роках, у Коломиї — в 1613 році, у Снятині, Тлумачі, Рогатині і Більшівцях — у 40-х роках XVII ст. На жаль, на сьогоднішній день ці повстання мало досліджені.

Центральне місце в експозиції посідають матеріали про визвольну війну українського народу 1648—1654 роках та участь в ній народних мас Прикарпаття. Найбільшими загонами (до 15 тис. чоловік) командував Семен Височан, родом з села Вікторів Галицького району. Про події тих часів розповідають численні експонати: фотокопії листів Б. Хмельницького до російського царя, копія скарги магнатів Яблоновських на селян—повстанців, які в 1646 році напали і пограбували замки в селі Люча і Дебеславці Коломийського повіту.

Про розправу з повстанцями свідчить рішення польського короля Яна Казимира від 4 жовтня 1650 року про конфіскацію майна Березовських і Грабовецьких за участь у повстанні 1648 року.

Експонується скульптура «Б. Хмельницький, виконана скульптором Ніколишиним, картина «Полки Семена Височана перед штурмом Пнівської фортеці» худ. М. Варенні, літографії худ. М. Івасюка, козацька зброя і речі.

У XII ст. Прикарпаття стало ареною опришківського руху, який особливо посилюється в першій половині XVIII ст. під керівництвом О. Довбуша. З його ім'ям пов'язані найяскравіші сторінки визвольної боротьби народних мас у 1738—1745 роках.

В музеї зберігаються матеріали, які висвітлюють соціально-економічні умови виникнення опришківства, роботи художників В. Касіяна. Я. Пстрака, О. Кульчицької, І. Остафійчука, Г. Смольського, О. Новаківського, С. Гебус-Баранецької, І. Деркача та ін., твори письменників І. Вагилевича, Ю. Федьковича, І. Франка, М. Павлика, Г. Хоткевича, С. Пушика та ін., в яких змальовується героїчна боротьба опришків. Доповнюють ці колекції зброя, одяг та інші речі опришків, поштові листівки про Довбуша, які видавались в різні часи, афіші, запрошення на вечори, лекції, концерти тощо.

Опришківство на Прикарпатті не припинилося і після того, як Галичина в 1772 році потрапила під владу Австрії. Постійно і найбільш масовою формою антифеодальної боротьби був повсякденний опір широких мас селянства панщині та іншим повинностям. Експоновані матеріали свідчать про різні форми боротьби: скарги, втечі, підпали панських маєтків, відмова у 1824 р. селян сіл Троїці, Нижнева, Крихівці та ін. виконувати панщину.

ЗМІСТ

Любінець В. Ф. Відзначає Прикарпаття.	6
Грабовецький В. В. Народний герой Муха в оцінці діячів науки та культури	7
Грабовецький В. В. Погляди акад. М. Грушевського на проблему повстання 1490—1492 років під проводом Мухи	9
Грабовецький В. В. Іван Франко про Галицький край у XV ст.	10
Пришляк В. В. Повстання під проводом Мухи в українській історіографії	11
Полек В. Т. Повстання Мухи у науковій і художній літературі	13
Кройтор К. Г. Повстання Мухи в історичній літературі Румунії та Радянської Соціалістичної Республіки Молдова	15
Сегедин М. В., Сворац С. Д. До питання про місце битви армії Мухи з шляхетськими військами	16
Бурдуланюк В. М., Ємельянчук Т. П. До питання про відношення народного героя Мухи до козацтва	17
Грабовецький Б. В. Етноструктура Прикарпаття і Північної Буковини у феодальну епоху	19
Грабовецький В. В. Галицька земля XV століття у працях Ісидора Шараневича	20
Вуянко М. В. Міста Галицької землі у планах походів Мухи (до археологічної карти Прикарпаття часів Київської Русі)	21
Сіреджук П. Динаміка заселення Прикарпаття в XV ст.	22
Гаврилів Б. М., Івасишин О. М. Культурно-освітнє життя Галичини в XV ст.	25
Дутчак П. В., Козак Б. С. Ювілейна виставка, присвячена національному герою Мусі	25
Головчанська У. О. Відображення антифеодальної боротьби на Прикарпатті в експозиції Івано-Франківського краєзнавчого музею.	27

Івано-Франківська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

Тези доповідей та повідомлень науково-теоретичної конференції, присвяченої 500-річчю початку селянського повстання на Прикарпатті під проводом національного героя Мухи

Здано до складання 21.08.90. Підписано до друку 02. 11.90. Формат 60x84/16. Папір писальний. Журнальна рублена гарнітура. Вис. друк. Ум. друк. арк. 1,86. Ум. фарбовідб. 1,86. Тираж 100 пр. Зам. 3181, Ціна благодійна. Замовне. Районна друкарня. 285300 Снятин, Леніна, 31,